

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Filosofijos istorijos ir logikos katedra

Domantas Markevičius

Filosofijos doktorantūros II kursas

Disertacijos tema: „Sekuliarizacija kaip Europos integracijos veiksnys: Jürgeno Habermaso ir Augusto Del Noce‘s filosofinių europeizacijos koncepcijų lyginamoji-kritinė analizė“

**AUGUSTO DEL NOCE'S SEKULIARIZACIJOS SAMPRATA:
MODERNIOJO RACIONALIZMO KRITIKA**

Darbo vadovas: prof. dr. V. Radžvilas

Konsultantas: prof. M. Borghesi

Recenzentas: doc. N. Kardelis

Vilnius 2016

Aktualumas

Nepriklausomai nuo požiūrio į sekuliarizacijos proceso filosofinę prasmę plačiai sutariama, kad mūsų moralinio pliuralizmo epochoje nebeliko pagrindo filosofiniam ateizmui. Šį pripažinimą lydi skirtingos modernybės interpretacijos, kuriose sekuliarizacijai tenka lemiamas vaidmuo. Modernybės projektą siekiantis gelbėti J. Habermasas pagrindine modernybės problema laiko jos normatyvinę savigrindą remiantis savimi pačia ir sekuliarizaciją vertina kaip itin svarbų pertvarkymo mechanizmą, turintį sutaikyti iš metafizikos išaugusį postmetafizinį modernųjį protą ir refleksyvios savivokos siekiančią religiją. Postmodernią interpretaciją siūlantis G. Vattimo sekuliarizacijoje išvelgia esmiškai religinę (visų pirma krikščionišką) prasmę, atsiskleidžiančią metafizikos pabaigos epochoje. Modernybės ir postmodernybės polemikos lauke svarstoma A. Del Noce's sekuliarizacijos samprata, kuria siekiama atsekti idėjinį sekuliarizacijos proceso priežastingumą, leidžia iš anksto neatmetant nei vienos pozicijos įgyti teorinę distanciją apmąstant sekuliarizacijos proceso prigimtį, santykį su modernybe bei postmodernybėje iškilusį religijos sugrįžimo klausimą.

Tezė

Pagrindo filosofiniam ateizmui nunykimas ir moralinio pliuralizmo įsivyravimas modernybės pabaigoje ne tik nelegitimuoja, bet suproblemina Vakarų filosofijos istorijos raidos kaip palaipsnio sekuliarizacijos proceso interpretaciją: sekuliarizacija nėra savaiminis Vakarų filosofijos vyksmas link visiškos imanencijos, bet arbitrališkas pasirinkimas, palaikomas išankstinio nusistatymo prieš transcendenciją.

Moderniojo ateistinio racionalizmo kritika (I)

- Neužklausiama moderniojo racionalizmo prielaida

Modernusis racionalizmas yra sąlygojamas išankstinio pasirinkimo – transcendencijos atmetimo –, kuris atskleidžia jo arbitralų (*it. postulatorio*) charakterį bei vidinį prieštarumą: pozicija, reikalaujanti visus teiginius išgryninti proto šviesoje, remiasi racionaliai nepagrįsta prielaida.

Arbitralus pasirinkimas pasireiškia kaip valia nebūti baigtiniu esiniu ir susitapatinti su absoliutu atmetant krikščioniškąją sukūrimo sampratą ir bet kokią priklausomybę nuo transcendencijos.

- Atskirybės paaukojimas bendrybei

“Racionalizmas visomis savo formomis pasižymi neapykanta atskirybei ir religinio dvasingumo supainiojimu su šios atskirybės neigimu. Dėl to filosofijos atspirties taškas sutapatinamas su minties pagalba vykdomu žmogaus pakėlimu iki tokio universalaus taško, kuriame jis tampa abejingas savo baigtinei egzistencijai [...]. Racionalistinei metafizikai baigtinė atskirybė išsisprendžia kaip akimirksnis būties tapimo procese” (Del Noce 2010 [1964]: 191).

Moderniojo ateistinio racionalizmo kritika (II)

- Baigtinės atskirybės sampratos neatsiejamumas nuo blogio problemos vertinimo

“Blogis įrašomas į patį egzistencijos baigtinumą, t.y. kaltė tampa ontologinė, yra įrašoma į pačią baigtinio esinio egzistenciją [...]. Biblijinį aiškinimą, kuriame blogis buvo įvestas į pasaulį mūsų laisvu veiksmu, pakeičia kitas aiškinimas, ryšį tarp baigtinybės ir mirties matantis kaip būtiną. Taip grįžtama prie blogio problemos aiškinimo, esančio jau Anaksimandro fragmente” (Del Noce 2010 [1964]: 192).*

* Del Noce turi galvoje F. Nietzsche's 1894 m. išleistame darbe “Filosofija tragiškoje graikų epochoje” esantį Anaksimandruui skirtą fragmentą:

„Tai galbūt nelogiška, bet tikrai žmogiška, žvelgti, kartu su Anaksimandru, į visa tapsmą taip, tarsi jis būtų neteisėtas išsilaisvinimas iš amžinosios būties, klaida, kuriai vienintelė tinkama bausmė yra sunaikinimas. Visa, kas kada nors atsirado, vėl išnyksta, ar mes galvotume apie žmogaus gyvenimą, ar apie vandenį, karštį ar šaltį.” (Nietzsche 1998 [1894]: 46-47)

Sekuliarizacijos sampratos transformacija

- Hegelio sekuliarizacijos tezės (krikščionybės sekuliarizacijos ir išsaugojimo imanencijoje) atmetimas

*„Ir kadangi yra tik du fundamentalūs blogio problemos paaiškinimai – esantis Pradžios knygoje ir išdėstytas Anaksimandro mite –, galime teigti, kad **ateizmas**, kaip pozicija, einanti po krikščionybės, nes pakeičia Apreiškimo ir Antgamtiskumo idėjas ir reiškia jų kritiką, gali savo bendrybėje būti matomas kaip galutinis krikščionybės permąstymo remiantis blogio interpretacija, pateikiama jau Anaksimandro fragmente, rezultatas“ (Del Noce 2010 [1964]: 27)*

- Šios interpretacijos šviesoje modernusis racionalizmas matomas ne kaip biblinės-krikščioniškos nuodėmės sampratos sekuliarizacija, o jos perrašymas naujame – heleniškame – horizonte (kuriame baigtybė ir pati egzistencija suvokiami kaip panaikintina kaltė) vadovaujantis krikščionybei svetima blogio samprata.
- Sekuliarizacija tuomet žymi ne paprastą krikščionybės perrašymą sekuliariomis kategorijomis (religinio turinio perkėlimą “nuo dangaus ant žemės”), bet pačios sąvokos reikšmės perkeitimą – krikščionybės transformaciją į naują, postkrikščionišką *gnosis*.

Literatūros sąrašas

1. Borghesi, Massimo, *Augusto Del Noce. La legittimazione critica del moderno*. Milano: Casa Editrice Marietti, 2011.
2. Del Noce, Augusto, *Il problema dell'ateismo*. Bologna: Il Mulino, 2010.
3. Del Noce, Augusto, *L'epoca della secolarizzazione*. Milano: Giuffrè editore, 1970.
4. Del Noce, Augusto, *Verità e ragione nella storia. Antologia di scritti*. Milano: RCS Libri S.p.A., 2007.
5. Del Noce, Augusto, *The Crisis of Modernity*. Montreal: McGill-Queen's University Press, 2014.
6. Habermas, Jürgen, *Postmetaphysical thinking: philosophical essays*. Oxford: Polity Press, 1995.
7. Habermas, Jürgen, *Modernybės filosofinis diskursas*. Vilnius: Alma littera, 2002.
8. Habermas, Jürgen, *Between naturalism and religion. Philosophical essays*. Cambridge: Polity Press, 2008.
9. Nietzsche, Friedrich, *Philosophy in the Tragic Age of the Greeks*. Washington: Regnery Publishing, 1998.
10. Šerpetytė, Rita (sud.), *Sekuliarizacija ir dabarties kultūra*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013.
11. Taylor, Charles, *A secular age*. London: The Belknap Press of Harvard University Press, 2007.
12. Vattimo, Gianni, *La fine della modernità*. Garzanti Editore, 1998.
13. Vattimo, Gianni, *After Christianity*. New York: Columbia University Press, 2002.